

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Eenheid in verscheidenheid

Pronk, J.

Citation

Pronk, J. (2005). Eenheid in verscheidenheid. *Bestuurskundige Berichten*, 20(1), 8. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3211317>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Creative Commons CC BY-NC-ND 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3211317>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Eenheid in verscheidenheid

Medio november 2004 keurden de 26 NAVO-lidstaten het plan goed voor een Irak-missie, waarbij zo'n 300 instructeurs zich met het opleiden van officieren in het nieuwe Irakese leger zullen gaan bezighouden. Dit betekent dat landen als Frankrijk en Duitsland gaan bijdragen aan de wederopbouw in Irak, waar zij eerst tegen militair ingrijpen waren. Er zijn wat betreft het Irakbeleid van landen van de Europese Unie dus duidelijk twee fases te onderscheiden. In de eerste fase stond de militaire coalitievorming met de Verenigde Staten centraal, om de daadwerkelijke oorlog te voeren. In de tweede fase probeert de VS. een coalitie te smeden om de wederopbouw in Irak te bewerkstelligen. Opvallend hierbij is dat enkele EU-landen die de oorlog zelf niet steunden, in de wederopbouwfase wel bereid zijn hun medewerking te verlenen. De EU-landen hebben overduidelijk dus geen eenduidig buitenlands beleid.

De vraag is of het mogelijk moet zijn dat EU-lidstaten wat betreft het buitenlands beleid een verschillend geluid laten horen. Vanuit het idee dat er een gezamenlijk buitenlandbeleid moet komen, zou de EU een gewicht kunnen vormen tegen het beleid van de Verenigde Staten. De Verenigde Staten is echter de enige macht ter wereld die onze westerse moderniteit kan bewaken en eventueel kan exporteren. Vanuit die visie zou Europa niet unaniem een tegenmacht moeten willen vormen, maar moeten samen werken met de VS. in de strijd voor de Westerse normen en waarden. Dit betekent niet dat Europa als een mak hondje achter de VS moet aanhobbelen, maar dat juist bij het niet vormen van één standpunt van de EU-landen, deze landen de vrijheid hebben om ad-hoc coalities te vormen met de VS, dan wel kritisch te staan tegenover het gevoerde of te voeren beleid van de VS. Hiermee wordt bewerkstelligd dat EU-landen kunnen samenwerken zonder gemeenschappelijk

EU-standpunt. Kortom, het instituut EU krijgt een geloofwaardiger profiel in het buitenland door eenheid in verscheidenheid. De EU wordt daarbij niet beschadigd door interne conflicten over het buitenlandbeleid of door een achterlijk compromis waar elk land onder druk achter moet staan.

Landen van de EU kunnen afzonderlijk echt ergens voor staan. Vanuit deze visie is er ook geen behoefte aan een permanent EU-leger, wat bij het uitvoeren van militaire operaties uitsluitend halfslachtig te werk zal kunnen gaan. Militaire operaties vragen om slagvaardigheid. Wanneer je namens de hele EU één visie hierop wil bereiken, onttaart dit in stroperige, langdurige besluitvorming. Daartegenover staat dat bij het ad-hoc vormen van coalitiemachten door

EU-landen dit alleen maar gebeurt door landen die écht achter militair ingrijpen staan en daarvan ook de lasten willen dragen. Dit bevordert dus duidelijk de slagvaardigheid van zo'n gezamenlijk geformeerde defensiemacht. Nu bestaat er de overtuiging dat niet de VS. de politieagent van de wereld moet zijn, maar dat deze rol is weggelegd voor de Verenigde Naties. Zolang bij de Verenigde Naties echter een land als China een permanente plaats heeft in de VN-veiligheidsraad, lijkt de VN. niet de aangewezen macht om over militaire operaties te besluiten. Aangezien één van de doelstellingen van militair ingrijpen is dat de wereld vrij moet zijn van onderdrukking, terrorisme en dictatuur, kun je beslissingen die dit bewerkstelligen juist niet laten afhangen van landen als China die deze onderdrukking en dictatuur zelf bezigen. □

Jan Pronk

“De vraag is of het mogelijk moet zijn dat EU-lidstaten wat betreft het buitenlands beleid een verschillend geluid laten horen.”

Europa verdeeld;

de invloed van de Amerikaanse presidentsverkiezingen op het Europese bestuur

Het Amerikaanse volk, en dit keer ook een meerderheid van de kiezers, gunde President George W. Bush een tweede termijn in het witte huis. De verkiezingen waren niet alleen in de Verenigde Staten een hot issue, ook in Europa kon je er in de aanloop niet omheen. Hoe belangrijk zijn de verkiezing Amerikaanse presidentsverkiezingen nu eigenlijk voor Europa? En wat zijn de gevolgen van de verkiezing van Bush in plaats van Kerry?

Deze vragen zal ik in deze beschouwingen proberen te beantwoorden.

In de aanloop naar de verkiezingen werd wel gezegd dat de rest van de wereld ook invloed zou moeten kunnen uitoefenen bij deze verkiezingen. Zie hiervoor bijvoorbeeld het initiatief www.theworldvotes.org

Wat is dan precies de invloed van de Amerikaanse politiek op het leven in de rest van de wereld, dat deze invloed zou rechtvaardigen?

Sinds het uiteenvallen van de Sovjet-Unie is Amerika de enig overgebleven supermacht van de wereld. Amerika heeft de grootste politieke, militaire en ook economische macht van de wereld en kan daarmee in principe de wereldagenda bepalen. Daarom is het zeker belangrijk wie de president van dat land is. De president van Amerika heeft naast een grote macht over het bestuur van Amerika ook een enorm belangrijke rol als vertegenwoordiger van Amerika in de wereld. De president van Amerika is het gezicht van het land naar de rest van de politieke wereld.

“Het beleid van Amerika inzake multilateralisme versus bilateralisme is duidelijk. Bush zal zijn coalitie per geval smeden.”

Nu zal ik verder ingaan op de verkiezing van juist Bush en niet Kerry als president van Amerika. Welke elementen uit de politiek van Bush in zijn eerste termijn en uit de beloften in de campagne zijn van invloed op het openbaar bestuur in de rest van de wereld en specifiek voor Europa.

Vanaf de Tweede Wereldoorlog wordt 'het wereldbestuur' in principe gekenmerkt door een multilateraal ideaal waar de Verenigde Staten een deel van zijn supermacht deelt met de rest van de wereld in instituties als de VN en de NAVO. Na de Tweede Wereldoorlog heeft Amerika meegeholpen met de opbouw van het vernietigde Europa en dit heeft een band ontwikkeld die de wereldpolitiek lang heeft beïnvloed. Belangrijke zaken in de wereld werden in de Verenigde Naties besproken en er werd gestreefd naar oplossingen die op een zo breed mogelijk vlak werden gedragen. Er bestond een zeer sterke band tussen Europa en de Verenigde Staten. Deze band wordt bijvoorbeeld duidelijk in een institutie als de NAVO.

Het denken in termen van deze band en het versterken daarvan wordt in het boek van Andeweg en Irwin wel het atlanticisme genoemd.

De opkomst van de Europese Unie werd in Amerika als iets positiefs beoordeeld. Het zou het multilaterale ideaal versterken.

In de jaren 90 werd de Europese Unie een steeds complexer geheel dat steeds meer ging samenwerken. Zo werd in sommige kringen gestreefd naar een gemeenschappelijk Europees buitenlandbeleid.

Hiermee werd een nieuwe doctrine geboren in het buitenland beleid van de afzonderlijke lidstaten van de EU: Europese integratie'. Het idee van de Europese integratie heeft er toe geleid dat de samenwerking tussen de EU-lidstaten naast economisch, ook politiek van aard werd.

Deze twee doctrines kunnen strijdig zijn wanneer de Verenigde Staten plannen hebben die niet alle lidstaten kunnen onderschrijven. Dit kan leiden tot lastige situaties die zich bijvoorbeeld voordeden rond de oorlog in Irak.

Het gemeenschappelijke buitenlandbeleid faalde jammerlijk, waarschijnlijk mede door een sterke atlanticistische traditie in een deel van de lidstaten, waaronder ook Nederland.

De Amerikaanse president heeft in dit soort situaties een belangrijke rol. Het zoeken naar consensus in de Verenigde Naties zorgde ervoor dat de spanning tussen de tweede doctrines niet op de spits werd gedreven. Amerika had in zulke gevallen oog voor deze spanning en zorgde ervoor dat de eenheid binnen Europa zo veel mogelijk bleef bestaan. Dit zou ik het institutioneel multilateralisme willen noemen. Het besluitvormingsproces vindt dan plaats binnen instituties als de VN en de NAVO.

Met het aantreden van President Bush en de oorlog in Irak werd gebroken met deze traditie en was Europa verdeeld tussen voor- en tegenstanders van de oorlog in Irak.

Het Amerikaanse beleid was ineens niet meer gericht op consensus bereiken in de Verenigde Naties, maar dreef de zaken op de spits: je bent met ons of tegen ons.

De gevolgen voor deze cultuuromslag waren gigantisch. Bush wachtte niet af tot zijn Europese partners er uit waren. Het proces van coalitie bouwen verschoof multilateraal naar bilateraal. Naast de VN werd ook de NAVO gepasseerd als institutie om een coalitie op te bouwen. Amerika brak met de decennia van multilateralisme, en ging over tot ad-hoc-coalities waarbij per zaak bekeken wordt wie voor en wie tegen is. De tegenstanders voelen een grote afkeer van deze breuk, ze voelen zich gepasseerd. Amerika gaf de rest van de wereld niet de kans een coalitie te bouwen; je moest meteen beslissen: voor of tegen.